

Apel Srbima da izađu na izbore (11.11.2009.)

Sonja Biserko: Došli smo da damo podršku Srbima na Kosovu koji žele da izađu na ove predstojeće lokalne izbore. U to ime smo napisali jedan apel koji je sada objavljen i u vašim medijima, kod nas u Srbiji se danima objavljuje u medijima sa kojima smo se dogovorili. Taj apel je izazvao dosta veliku reakciju i tamo i ovde, nadamo se pozitivnu s obzirom na to da postoji još jedan broj ljudi ovde koji je tako neodlučan, ne da nebi izašao, nego postoje raznih kalkulacija kojima može da se ugrozi njihov položaj s obzirom na njihov odnos sa državom Srbijom. Helsinški obor je već dve i po godine prisutan u srpskim enklavama ovde na Kosovu i radi sa Srpskom zajednicom vrlo intenzivno i kroz taj svoj rad došli smo do zaključka da veliki broj ljudi, ipak želi da se uključi u kosovske institucije. Činjenica da su ostali na Kosovu svih ovih godina govori o tome da je njihov izbor ipak da ostanu ovde i ovo bi bio poslednji čin formalizacije njihovog opstanka na Kosovu, bez čega nema suštinskog opstanka u smislu da odgovornije pristupe svojoj budućnosti kroz učešće u institucijama u kojima mogu bitno uticati na odluke koje se tiču njihovog života na Kosovu i njihove zajednice ovde. Smatramo da je Ahtisarijev plan što se tiče srpske zajednice bio samo papir, koji zapravo Srbi sami treba da ožive i da mu daju sadržaj koji će pokriti sve njihove potrebe i koliko smo mi u ova dva dana, koliko smo na Kosovu, mogli da zaključimo da je veoma mali broj ljudi koji su voljni da se uključe. Međutim nažalost još uvek nije jasna poruka iz Beograda. Beograd ovom prilikom nije vodio neku aktivnu kampanju protiv ovih izbora, bez obzira što su njih dvojica iz Vlade, Srbi sa Kosova, imali neku vrstu negativne kampanje, to se odnosi na Olivera Ivanovića i Gorana Bogdanovića. Međutim sama Vlada, predsednik države i predsednik Vlade, nisu davali negativne izjave i može se zaključiti da se Srbija ipak na neki način mnogo racionalnije ponaša u odnosu na srpsku zajednicu na Kosovu, nego što je to bio slučaj u prethodnim situacijama. Samo da podsetim da je Boris Tadić ipak pozvao Srbe na prethodnim izborima, doduše kasno, mislim da bi bilo dobro da i ovaj put uputi takav apel, makar to bilo i pred sam kraj kampanje, to bi bio jedan pozitivan znak za one koji su još uvek neodlučni da donesu odluku koja se pre svega tiče njihovog života. Osim toga, može se zaključiti da Srbija nije u situaciji da značajnije finansijski podržava ili održava Srbe na Kosovu i to se već pokazalo tokom prošle godine s obzirom da je znatno smanjena finansijska podrška paralelnim institucijama i da je sve manji broj ljudi koji će moći da uživaju tu finansijsku podršku Srbije. Ona verovatno nikad neće prestati, ali sigurno neće biti u obimu koji bi bio dovoljan da pokrije sve životne potrebe ljudi koji sada u ovom momentu žive od te pomoći, to je pre svega zato što je i sama Srbija u vrlo teškoj ekonomskoj situaciji, a druga je činjenica, koja je isto bitna kada se o tome razgovara je da Srbija svojim postepenim pristupanjem Evropskoj uniji ima i određene obaveze u odnosu na sve svoje susede, tako da to vrlo treba imati u vidu kada se projektuje budućnost Srpske zajednice na Kosovu. Mi smo mišljenja da Srbi treba da zauzmu svoje mesto u kosovskim institucijama, da se subjektivizuju kao politički faktor i da prosto budu u situaciji da sami donose sve značajnije odluke, što se tiče njihove budućnosti. Ja bih sada dala reč svojim kolegama, a kasnije možemo preko vaših pitanja da odgovorimo na sve ono što vas zanima. Sada bih dala reč Dragi Kovačeviću, on je naš značajan kolega i učesnik ove naše misije, zato što je on Srbin iz Hrvatske i on može da vam na vrlo slikovit način opiše

sudbinu ljudi, koji prosto nisu uspeli da se subjektivizuju i donesu odluku o svom opstanku u hrvatskoj i na neki način su imali najtragičniju sudbinu kada su u pitanju Srbi tokom ove poslednje dve decenije, a Helsinški odbor je stekao uvid u njihovu, da kažem dramu, samom činjenicom da je deset godina radio na povratku Srba u Hrvatsku

Dragi Kovačević: Hvala Sonja, ja vas sve skupa pozdravljam. Na samom početku želim da kažem da sam osetio potrebu da dodjem i da budem ovih dana na Kosovu, sve zbog razloga da ne bih pričao ljudima kako ovde žive, jer oni to znaju, nego da prenesem neka iskustva i eventualno u tom smislu koliko mogu dam svoj doprinos da se nebi ponovile neke greške koje se skoro 20 godina događaju Srbima u ovom procesu raspada bivše države. Jas am se aktivno bavio politikom i u Kninu sam bio gradonačelnik 1994-1995 godine u periodu do Oluje i do onog velikog egzodusa 250 000 ljudi. Naravno da nakon takve apokalipse, a zaista se Srbima u Krajini dogodila apokalipsa, čovek je hteo ne hteo da razmišlja zašto se to dogodilo. Jedan od ključnih razloga za to što se dogodilo bio je što čitav taj period Srbi u Hrvatskoj nisu bili u stanju da se politički subjektivizuju. Oni su fizički bili dole, a njihova glava je bila u Beogradu i to sad možemo ocenjivati na različite načine, ali je činjenica da opstanak jedne zajednice u tim složenim uslovima, a to su pokazala iskustva na svim područjima, jer ratovi kroz 90-te su doneli najkatastrofalnije posledice za manjine i svuda su manjine stradale. Da bi jedna manjina opstala, ona se mora politički subjektivizovati, u jednu vrstu, da kažem osposobljene elite koja će učestvovati u tim političkim procesima, na jedan moderan demokratski način i u skladu sa vremenom u kome živimo i kako teku ti procesi. Poslednju šansu da opstanu na jedan prihvatljiv način Srbi u Hrvatskoj imali su preko plana Z4 koji je bio ponudjen, on možda ne bi bio implementiran u onom obliku, ali bi u svakom slučaju, da je bilo samo do toga da ga prihvate samo Srbi u Hrvatskoj, pomoglo da ne bude recimo iseljavanja skoro sto postotnog nego bi sigurno ostalo preko 80% ljudi. Ne bi taj prostor bio devaširan, ne bi izgubili jedini neobnovljivi resurs a to je vreme, I trebalo je da prodje 15 godina pa da tamo Srbi postanu subjekt s tim što ih sada nema 12% vec 4-5% i što je potrošena silna energija da se prosto dodje na nulu. Kada u tom smilsu razmišljam, znači kad hoću da povučem nekakve komparacije, u svakom slučaju mi je na pamet to da Srbi koji su ostali na Kosovu, moramo pri tom misliti i na one koji bi se vratili, će u svakom slučaju najbolje i najkvalitetnije moći svoj položaj da poprave tako što će oni ovde odlučivati o tome šta i kako da rade, naravno uz pomoć Srbije, jer ta veza se i da hoće ne može prekinuti. Značajno je i važno je prihvatiti ove procese, učestvovati u toj igri, jer onaj ko ne učestvuje taj nestaje, videti kako u ovim zajednicama koje su ostale razvijati ekonomiju, odnosno videti kako implementirati te programe da mladi ljudi ostaju, jer bez njih ništa nema. Jedan zaključak se nakon ovoga meni nameće, a to je da su narodi i kulture stariji od država i mi koji imamo, evo ja imam 55 godina i živeo sam u četiri, pet država. Ono sto se vidi kada sam pre dva dana dolazeći na Kosovo, na Merdaru je najgora granica, mislim prelazio sam i mnoge druge granice, ali nema tvrdje granice i većeg gubitka vremena nego što se radi tamo. Znači moje mišljenje je i ono što bih hteo da poručim Srbima, naročito Srbima ispod Ibra, ali i ovim gore na severu, jeste da treba učestvovati i treba iskoristiti ovu priliku da se postane subjekat i da se izabere ta neka autenticna vlast, da se stvaraju uslovi da se još ljudi vrati, postoje ljudi koji bi se vratili kada bi osećali perspektivu. Kosovu treba perspektiva, Srpska zajednica je važan deo te priče i mislim da to jeste nešto što je budućnost. Sve drugo, ako ovde ne bude ljudi, ako

odu mladi ljudi, a ekonomska bezperspektivnost je čini mi se tolika da je to sasvim nekakav izvestan ishod, onda je džaba razmišljati o bilo kakvom državno i bilo kakvom drugom obliku. Da bi ičega bilo potrebni su ljudi. Dakle moja poruka jeste i to sam hteo da kažem, učestvovati, biti subjekat, kroz to popravljati svoj položaj i imati jedan aktivan odnos prema tome i sve drugo mislim da je pogrešno.

Sonja Biserko: Hvala Drago, mislim da si bio više nego jasan. Dala bih reč Sneški Stanojlović.

Sneška Stanojlović: Ja se nekako nadovezujem na Dragu Kovačevića, jer za razliku od njega ja sam pratila događaje kao novinar profesionalac, ali isto kao i on ja sam na mnogo načina pratila i tu dramu svih naroda uključujući i srpski u poslednjih dvadesetak godina, tako da delim sa njim mnoga lična iskustva i to je jedan od razloga i motiva zbog koga sam ja danas ovde i zbog čega sam u Helsinškom odboru, faktički od osnivanja već 15 godina i pratim i dramu izbeglica, radim i kao novinar tamo i isto bih htela samo nekoliko reči da kažem da bih dala šansu i vama da pitate šta vas zanima. Prvo hoću da kažem da mi je jako drago da vas vidim u tolikom broju, to je za nas neki pozitivan znak, ali videćemo kako će dalje ići. Ono što posebno hoću da kažem jeste da ovo nije neka politička misija, niti je naša želja i intencija da govorimo o nekoj visokoj politici, statusnim pitanjima i sve ono o čemu verovatno Srbi ovde razmišljaju. Najmanje je naša misija političarska, jednostavno ona je ljudska i mi smo osetili potrebu i naša je želja da u ovom trenutku, za koji mislimo da je veoma ključan za Srpsku zajednicu na Kosovu, ohrabrimo one koji su još neodlučni, da podržimo i one koju su do sada pokazali i nama tokom jučerašnjeg dana. Bili smo u dve srpske sredine na Kosovu, oni su već odlučili da glasaju, da njih podržimo u njihovoj hrabroj odluci i da one koji su još uvek neodlučni da se definitivno prelome na tu stranu, jer mislimo da je ovo prvi put da se, to je Sonja juče rekla kada smo razgovarali u Gradsku, da će ove nove opštine u kojima će Srbi biti većina, velika šansa i za demokratizaciju, a naročito je velika šansa za Srbe da uključujući se u institucije na Kosovu. Da mogu da utiču direktno na svoju sudbinu i mislim da je to jako važno, a s druge strane to će značiti da preuzimaju odgovornost za sebe i svoju zajednicu i mislim da je to izuzetno važno, jer se u lokalnim samoupravama rešavaju oni svakodnevni problemi, od komunalnih, zdravstvenih, socijalnih i mislim da je to najvažnije bez obzira na visoku politiku. To je daleko od svakodnevnog života, iako nas ponekad preokupira, pa se misli da je to najvažnije, tako da je to mislim izuzetno važno, pogotovo što smo mi ovde razgovarajući sa lokalnim ljudima čuli da Srbija više neće da organizuje paralelne izbore, tako da je i to neki signal. Sonja je već o tome govorila da Srbija ima svojih ekonomskih i političkih problema, iako se sada koriste učenama, neki ljudi su nam juče rekli da se odriču svojih glasačkih prava, jer će izgubiti primanja, mislim da će i toga biti sve manje, tako da Srbi moraju da, kako bih rekla prelome i mislim da je to glavni cilj i našeg boravka ove.

Sonja Biserko: Sada bih dala reč Dragoljubu Todoroviću.

Dragoljub Todorovic: Ja sam advokat iz Beograda, saradnik sam mnogih nevladinih organizacija i bavim se po malo publicistikom. Ja ću sada da komentarišem o našem boravku juče ovde i objavljivanju našeg apela u beogradskoj štampi i reakcije na njega. Mogu da vam kažem da je "Politika" objavila deo apela i da su predstavnici srpske vlasti to komentarisali na način koji već dugo komentarisu o Kosovu, a to su stereotipi. Oni i ne znaju šta je Ahtisarijev plan, ja sam siguran da ni političari ni srpska javnost ni srpski mediji ne znaju šta sadrži Ahtisarijev plan, ali su protiv njega. Ne može se ni jedna njihova tvrdnja empirijski proveriti, sada je ministar rekao potpisnici apela su na Tačijevoj liniji. Otkud on zna Tačijevu liniju, koja je to Tačijeva linija, šta to znači, on samo zna da kaže Tači je ratni zločinac, a koji zločin je počinio. Dakle oni o Srbima na Kosovu govore samo u stereotipima, bez poznavanja i to sve strukture Srpskog društva i vlast i intelektualci i akademija nauka, oni i ne znaju šta sadrži Ahtisarijev plan. Juče je jedan čovek Šćepanović rekao da veliki delovi Ahtisarijevog plana daju velika prava Srbima i da se uopšte nije napravio pomak u tim srpskim pravima. Oni su jednostavno rekli, to ne valja, to je sotona, to je fašizam, Ahtisari je najgori na svetu i toga se drže, oni imaju crno-beli pogled na svet. Na jednoj strani je Srbija, na drugoj strani su svi ostali i ta klaustrofobija, ta koja je do sada koštala Srpski narod zadnjih 20 godina mnogo, mislim da će i dalje koštati ako se bude išlo za tim njihovim neproverenim tvrdnjama koje su neproverene, neistinite, koje ponavljaju kao pokvarena ploča. To je jedan aspekt problema, drugi koji ću da komentarišem, ja dugo nisam bio na Kosovu bio sam 1997-1998 godine i do 10.marta 1999 godine radio sam kao advokat, znači 10 godina nisam bio i iznenadila me je jedna trezvenost, jedna zamišljenost, jedna upitnost Srba na Kosovu o svom položaju i svojoj budućnosti, Video sam da su oni prilično zbunjeni, da su voljni da se integrišu u kosovsko društvo, video sam da žele da izađu na izbore, da uzmu sudbinu u svoje ruke, ali da to ne mogu. Sada je Sonja rekla, neće biti paralelnih institucija, da će biti sve manje para, jer Srbija nema para i ostali su samo stereotipi, samo propaganda, samo kampanja, samo to da su Srbi najbolji, najači, najveći, iako su strahovite... Oni recimo uzmu jedan stereotip, da je rcimo jedan od najdemokratskijih predsednika evropskih država Stjepan Mesić, oni ga neprestano zovu ustaša. Znači imamo Srbi i svi ostali, Srbi su belo, a svi ostali su crno. To sam osetio juče u selu Staro Gradsko, da taj stereotip deluje ovde, da su ljudi uplašeni, da su preplašeni, da ne znaju šta da rade, boje se šta će ih snaći ako izađu na izbore, a ako ne izađu ostaju isto u blatu. Dakle, treba jednom da Beograd progovori pravim rečima, argumentima, istinom da konstruktivno zaista pokaže brigu za svoje ljude, a ne da kroz taj kulturni srpski prostor i dalje iznosi ekspanzionističke težnje koje sada iz objektivnih razloga ne mogu da sprovedu, ali čim se ukaže prilika i to bi oni radili. Glavni stav, srpskog društva, srpskog javnog mnjenja, srpskih medija, srpskih institucija, diktiraju ljudi iz prošlosti. Još uvek glavni ideolozi su ljudi koji sada imaju blizu 90 godina, koji daju intervju i koji u tim govorima odišu mržnjom, koji nemaju pojma i ne znaju ni koji je dan, ali znaju da je Tači ubica, da je Mesić ustaša, da je Klinton pijanac, da je Buš glup, da je Sarkozy mali, a Berlusconi voli zene, dakle sve to znju, a ne znaju šta rade svom narodu na ovom području. Dakle, ja sam ovo samo komentarisao i vrlo sam zadovoljan kontaktima sa Srbima juče i mislim da će izaći na izbore.

Sonja Biserko: Hvala Dragoljube. Dajem reč Veri Marković. Izvoli Vera.

Vera Marković: Ja sam Vera Marković, potpredsednica Socijal-Demokratske Unije. Moja partija je parlamentarna partija i ako o nečemu znamo to je o bojkotu. Bojkot ima smisla jedino onda kada ona strana koja nudi ima određenu političku stvar ili projekat, i ako je toj strani stalo do našeg učešća. Ne bojkotuje se ono što kako to tvrdi ministar Bogdanović nije ponuđeno iskreno. Ako se ponuda Srbima da učestvuju na lokalnim izborima tumači kao licemerna onda je bojkot najgori odgovor. To je odgovor gubitnika. Ljudi koji ponavljaju bojkot, pojedinci ili političke grupe su gubitnici. U ovom slučaju, Srbi bi odbili mogućnost da sami odaberu komandira policije, što je vrlo bitno sa bezbednosnog aspekta. Odlučiće raspoređivanje opštinskih prihoda, odlučiće kada i od kog materijala će biti napravljen lokalni put od škole do crkve, ko će rukovoditi zdravstvenim centrom, školom, ko će gde raditi u institucijama nad kojim opština ima ovlašćenja a prema planu decentralizacije ta opština ima velika ovlašćenja. Mnogo veća nego što su bila do sada. Naravno, u politici je sve neodređeno do trenutka dok se ne izborite da se to dogodi. Ulaskom u lokalnu vlast i pravim izborom pravih ljudi na radna mesta ne znači da će Srbi odmah dobiti sva ta ovlašćenja u opštinama ali u planu o decentralizaciji imate tačno navedena ovlašćenja i ti lokalni funkcioneri koji budu izabrani treba da se izbere da se sva ovlašćenja dobiju onako kako stoji u planu. Tako će oni i za sebe i za ljude koji žive u opštini izboriti jednu značajnu autonomiju. To bi doprinelo do onoga do čega je meni mnogo stalo a to je princip jednakosti među ljudima. Dolazeći na Kosovo nekoliko puta u jednom dužem periodu i boreći se protiv nejednakosti u Srbiji shvatila sam koliko su nejednakosti među Srbima na Kosovu mnogo veće. Čak mogu reći drastično veće. Pre svega zato što mehanizmi povezivanja Srba sa Srbijom podrazumeva pasivnost i primanje jednih, i jedan feudlni odnos onih koji daju novac. Na neki način to je izrekao i ministar Bogdanović, kada je rekao da Srbi na Kosovu ne mogu da imaju dva poslodavca. Srbima ne treba nikakav poslodavac, niti onaj koji sedi u Prištini niti onaj koji sedi u Beogradu. Njima treba situacija u kojoj shvataju, i ja vidim da shvataju, da su oni poslodavci onima koji će za njih obavljati lokalne dužnosti u lokalnoj samoupravi. Dakle da na sebe preuzmu odgovornost i kažu sami šta im treba i ko će im to obezbediti. Isto tako je važna legitimacija predstavnika prema međunarodnoj zajednici koja je na Kosovu, jer to otvara prostor za pridobijanje donacija, koje mogu da unaprede život mesta značajno, brzo i dugoročno. Način povezanosti sa Srbijom trenutno nije ono što bi mi želeli i zato morate da se izborite. To je pomoć koja se svodi na socijalu i na platu velikog broja činovnika koji su neophodni, jer te paralelne lokalne samouprave nemaju nikakvu moć. Ne mogu da rade ništa osim da raspoređuju onaj dinar koji dolazi iz Beograda i koji je sve manji i okrnjen. Sa lokalnom samoupravom koja ima stvarnu moć i koja može da dodnese stvarne odluke ja mislim da će vrlo uskoro lokalna mesta u kome žive Srbi imati i autonomniji i bolji položaj i ostvariće princip jednakosti među ljudima. Trenutne razlike među ljudima su veoma drastične i to nije nešto sa čime ljudi mogu dalje da žive. Kada kažem lokalni izbori mislimo na budućnost jer generacija kojoj ja pripadam napravila je mnogo grešaka u kratkom periodu i nažalost ovi mladi ljudi koji su sa nama i oni koji žive na Kosovu trpe zbog tih grešaka. Ja ne kažem da ih je činilo samo srpsko rukovodstvo, činili su ih svi i to je nešto sa čime mora da se živi. Veliki broj ljudi na Kosovu, i Srbi i Albanci, živi sa teškim ranama, etnomotivnim koje dugo neće biti zalečene. To ne pomaže ovim mladim ljudima jer njima treba brzi internet i puna pokretljivost na terenu jer ovaj svet koji

gradimo je za njih. Mi smo pokazali koliko ne umemo da pomognemo i treba ponuditi nešto mladim ljudima a oni će onda ići dalje. Ja želim da ohrabrim ljude koji se još uvek dvoume da uzmu sudbinu u svoje ruke. Učestvovala sam u Srbiji kada je trebalo doneti takve teške odluke i uvek sam bila za to da treba uzeti stvar u svoje ruke i ujedno snositi odgovornost za ono što se odluči. Toliko.

Sonja Biserko: Hvala Vera, samo da kažem da još jedan primer gde je Srbija gubitnik je da gubi tržište na Kosovu svojim neodgovornim ponašanjem i da polako ulaze susedne države na ovo tržište nad kojima je Srbija dominirala dosta dugo. To je još jedan primer neracionalnog ponašanja. Dakle samo ona srpska zajednica koja ima moć može da ima ideo u ekonomskom i političkom životu Kosova. I to je velika perspektiva za srpsku zajednicu ovde jer kao što je Vera rekla ovde imate međunarodnu zajednicu koja će još dugo ostati ovde i koja nudi ekonomske projekte u kojima Srbi treba da učestvuju. Kada su mladi ljudi u pitanju vrlo je važno da učestvuju u odrastanju sa onom drugom stranom kako bi jednog dana bili odgovorna kosovska elita. U sadašnjoj situaciji imamo mlade Srbe koji se školuju u Srbiji odakle se i ne vraćaju. Treba stvoriti mlade Srbe koji će za jedno decake godina zajedno sa Albancima nositi breme Kosova. Sada dajem Vama prostor za pitanja. Izvolite.

Vileta Oroši BBC: Gospodo Biserko, na početku vašeg izlaganja rekli ste da rekacija Beograda nije više tako eksplicitna kao prethodnih godina, dali ste napravili analizu zbog čega je tako? Dakle i pored ekonomske krize i problema, šta se to dogodilo u Srbiji za takvu promenu?

Sonja Biserko: Samo da Vas podsetim na prethodne izbore kada je Kosovo dominiralo nakon proglašenja nezavisnosti u predizbornoj kampanji, kada je Koštunica i Radikali očekivali da će dobiti izbore, dogodio se preokret kada je evropska koalicija odnosno tadić dobio izbore potpisivanjem sporazuma sa Evropskom Unijom. To znači došlo je do racionalizacije građana u Srbiji i to je važna činjenica koji svi treba da imaju u vidu. Građani sada guraju svoju agendu, pre svega životnu i socijalnu i to će biti tema. Kosovo kao temu podgrevali su oni koje je opisao Dragoljub Todovrović, da su građani okrenuti sebi i da je decentralizacija tema i u Srbiji iako su protiv nje, jer je decentralizacija neminovna za priključenje u EU. Dakle decentralizacija je imperativ sadašnjeg sveta, aposebno u Evropi. Mislim da sadašnja Vlada nije ambivalentna jer više ni sama ne zna da se ponaša u novonastaloj situaciji i zato što ima opoziciju koja jedva čeka izjašnjavanje o Kosovu kao i saradnja sa haškim tribunalom. Kao što znate sve se to privodi kraju, saradnja sa Haškim tribunalom završiće se uskoro hapšenjem Ratka Mladića, samo je pitanje vremena, s obzirom na signale koje smo nedavno dobili od strane Vlade a pre svega Borisa Tadića. Dakle Srbija je prinuđena da prihvati realnost i zbog spoljnog faktora ali i zbog unutrašnjeg. I sama Srbija će se racionalizovati, zašto je to važno za Srbe na Kosovu? Dakle oni moraju da naprave iskorak a ne da čekaju poslednji trenutak da vide kakve će im poruke poslati Beograd, da ne učine ništa i da dozvole da sutra ako napuiste Kosovo nema ko da ih dočeka. Važno je reći da Srbija nije dočekala ni one iz Hrvatske niti one iz Bosne, i oni su najjači naprijatelji za sve tegobe u kojima se Srbija nalazi. Imajte to u vidu.

Dragoljub Todorović: Ja bih nešto dodao na to vaše pitanje zašto je sada manji pritisak. Pa Boris Tadić je jedan deo vlasti, njegovi ljudi su drugi deo vlasti a ostali su treći deo vlasti. A Tadić ima neku politiku u poslednje vreme, hoće i sa Kinom i sa Amerikom, i sa Rusijom i sa EU, sa Turskom sa nesvrstanim, sa Dodikom i sa svima, tako da ne stiže takav rastrzan da zauzme stav kada su u pitanju Srbi sa Kosova.

Vera Marković: Dodala bih nešto povodom bojkota i zašto bojkot nije pretvoren u kampanju protiv izbora. Između ostalog nije jasno, a to smo videli iz razgovora sa građanima i građankama, a to je stav premijera koji je rekao da je biračko pravo svih građana i građanki i da niko zbog toga neće biti sankcionisan. On je to veoma jasno rekao i to se na Kosovu nije čulo. O tome smo razgovarali na više mesta. Vrlo važno je reći i da je na izborima koje je organizovao Beograd izašao mali broj ljudi. To je isto bio nekakav signal Beogradu da ovakav način funkcionisanja lokalnih struktura ne može više. Druga važna stvar koja je umanjila pritisak jeste što je na poslednjim izborima koje je Beograd organizovao pobedila partija koja nije na centralnoj vlasti u Beogradu. Na ove sada izbore mogli bi da izađu oni koji pripadaju demokratskoj opciji. To sve tera Vladu da šalje dvostruke signale. Pored premijera koji je bio jasan, imamo izjave ljudi iz ministarstva za Kosovo i Metohiju koji kažu da samo oni koji izađu na izbore ne mogu istovremeno da imaju primanja iz paralelne lokalne samouprave što je i logično. Nijedna druga sankcija nije pomenuta. Ljudi se pre svega plaše sankcija. Dakle, bez obzira na taj bojkot Beograd je rekao da uvažava građanska prava i pravo na glasanje. Srbi na Kosovu imaju pravo da izraze svoj stav i da glasaju na izborima za svoje predstavnike.

Violeta Oroši-BBC: Ovaj vaš apel intelektualca iz Beograda je veoma zanimljiv i prvi put je u ovakvom formatu. Jesmo imali pojedinačne apele ali nikada ovako zajedničke. Dali mislite da ćete naići na odjek ovde kod kosovskih Srba jer su njihove oči uprte u političku elitu u Beogradu a ne u Vas.

Sonja Biserko: Ovaj apel je kao što sam rekla rezultat nekog našeg osećanja prema kosovskim Srbima sa kojima smo zajedno. Sa druge strane, mi već imamo reakciju političara u Srbiji. Verovatno ste iznenađeni brojem ljudi, mi smo to kasno krenuli i broj potpisanih je sakupljen za tri dana. Dakle ima još ljudi koje nismo uspeli kontaktirati. Mislim da za Srbe na Kosovu to može da bude nekakav znak i pozitivan efekat jer se radi o sto ljudi koji imaju bazu i svoje mesto u javnosti. Nadam se da će uticati na one koji su neodlučni, ja se barem nadam tome. Nismo imali mogućnosti da ranije preduzmemo ovakve mere ali se definitivno slažem da ih treba češće biti. Nije to samo za Srbe na Kosovu već i šire gde god imaju problem das eznačajnije uključe u donošenje odluka.

Dragoljub Todorović: Hteo bih da kažem nešto gde Srbi sa Kosova neće biti tema a vezano je za apel. Nekada su ovakve inicijative imale značaja. U vreme Tita recimo jako se vodilo računa o tome šta zapadni svet misli o njegovoj politici. Kada je pojavio višestranački sistem ovakve inicijative nisu imale više značaja. Sada smo u situacijama kada i opozicija i oni na vlasti imaju saglasnost oko deset tema! Svađaju se samo oko nijansi. Svi su oni saglasni oko nakaradnog ustava, oko vojne neutralnosti, oko Kosova tako da je došlo do jedne vrste jednostranačja u Srbiji i zbog toga mislim da će ovaj apel

imati značaja. Zato se i na njega reagovalo na ministarskom nivou promptno, brzo. Uvođenjem peticija uvodi se pluralistički sistem. Ovo je prvi apel gde se javilo mnogo ljudi različitih političkih ubeđenja.

Žarko Joksimović LINK produkcija: Stiče se utisak, da se taj pritisak pojačava posebno od ljudi okupljenih u Ministarstvu za Kosovo i Metohiju. Sinoć smo imali priliku da čujemo nešto najpotresnije što sam čuo za ovih deset godina, kada se čovek koji je odlučio da sa porodicom izađe na izbore nama izvinjava jer se odriče građanskog prava jer kako mi je kasnije ispričao on živi od dva studentska kredita u vrednosti od 10,000 dinara koje je stipendija ministarstva prosvete u Vladi Srbije. Kako ćemo ovim apelom, ovom kampanjom ubediti ljude da promene mišljenje i da se ne plaše jer je strah evidentan.

Sonja Biserko: Vi ste rekli da reakciju imaju samo oni iz Ministarstva za Kosovo i Metohiju. To su ljudi koji će izgubiti svoju poziciju time što će Srbi izaći na lokalne izbore. Dakle oni više neće imati reprezentaciju na taj način niti će biti potrebno ministarstvo za Kosovo. Oni su ugroženi, jer do sada nikoga drugog niste ni čuli da je reagovao na izbore. Ja se nadam da će ovih poslednjih dana pred izbore pojasniti zašto oni nisu za izbore. Ovo je prvi put da Srbi izlaze kao subjekt na scenu kosovske politike. Nadam se da će taj čovek o kome govorimo prelomiti to i da se neće odlučiti za izlaz u treću zemlju jer je i ta opcija zatvorena. Nekada je to bila opcija za Srbe iz Hrvatske iz Bosne devedesetih, a i za one raseljene sa Kosova koji su zapravo izbegli iz Bosne i Hrvatske. Njima se ponudila mogućnost da idu u Ameriku, Australiju i druge zemlje i ambasade su im izašle u susret. Te mogućnosti više nema, mogućnost je ovde.

Sneška Stanojlović: Moram reći da postoje takvi trenuci kada je jako teško doneti odluku i ljudi ne mogu da prelome. Mene je lično najviše potresao govor tog čoveka koji je rekao da nas razume i da bi rado glasao ali se odriče svog građanskog prava jer ne mogu da glasam. To je ono što je najveći cinizam vlasti u Beogradu prema Srbima ne samo na Kosovu nego inače. Jer velike se reči izgovaraju a kada treba dela oni jednostavno zaborave na to. Najlakše je ostvariti prava na lokalnom nivou jer je to najbliže čoveku. Na neki način, mislim da je to i Vučiću to htela, jeste da ćemo mi objaviti apel u mnogim novinama koje se čitaju i na Kosovu, danas u Blic-u, sutra u Večernjim Novostima a u petak u Kurir-u. To je poruka koju šaljemo njima.

Sonja Biserko: A i očekujemo vašu pomoć, jer vi ćete pojasniti poentu ove konferencije. Toliko i hvala Vam puno.

Vera Marković: Ja imam poruku za sve građane i građanke, želela bih da što više žena učestvuje na izborima. U Srbiji se situacija promenila, jer je bilo izbora na kojima su žene dominirale. Ja sam pogledala liste i videla dosta ženskih imena na listama, ali bih volela da i među glasačima bude što više žena jer demokratizacija društva počinje onda kada se pojavi jednakost. Kada žene uđu u politički život to znači govore svojim glasom a njihov glas je neodoljiv jer su trezvene.

Sonja Biserko: Hvala puno još jednom.